

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

Сауалнаманы толтыру жөніндегі нұсқаулық

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі екінші деңгейдегі банктерді кредиттік талаптар бойынша тоқсан сайын зерттеу көмегімен кредит нарығының дамуына мониторинг жүргізеді. Зерттеу қаржылық емес ұйымдар мен жеке тұлғаларды кредиттеуді қамтиды.

Бұл нұсқаулық сұрақтарда берілген негізгі терминдер мен ұғымдардың түсіндірмесін бере отырып, зерттеуге қатысушыларға көмек беруге арналған.

1. Зерттеу жөніндегі жалпы ақпарат

1. Банктерге пікіртерім тоқсан сайынғы негізде жүргізіледі. Екінші деңгейдегі банктердің (бұдан әрі – ЕДБ) жауаптары ҚР ҰБ веб-порталы (<https://nbportal.nationalbank.kz/>) арқылы беріледі.

2. Зерттеу мақсаты: кредиттік ресурстарға деген сұраныс пен ұсыныстың өзгеруіндегі үрдістерді, ЕДБ-ның тәуекелдерді басқару жүйелерін бағалау.

3. Зерттеу әдісі: жалпылама әдіс (барлық ЕДБ) арқылы сауалнама жүргізу және жекелеген ЕДБ өкілдерімен сұхбат жүргізу.

4. Нысаналы топ (пікіртерімге қатысушылар): сауалнама банктің жалпы кредит саясатын қалыптастыруға және (немесе) тәуекелдерді басқаруға жауапты банк басшылары.

5. Банктің сұхбатқа қатысатындығы туралы хабарлама сұхбатқа дейін 2 апта бұрын электрондық пошта арқылы хабарланады. Сұхбатқа қатысатын банк өкілдерінің тізімі тиісті хабарлама алынған күннен кейін 3 жұмыс күні ішінде 1-қосымшаға сәйкес берілуге тиіс. Сұхбатқа қатысатын ЕДБ өкілдері банктің кредиттік қызметінің негізгі аспектілері (кредиттеудің сандық және сапалық көрсеткіштері, кредиттеу және қорландыру процестері, банктегі тәуекел-менеджмент процесі және т.б.) туралы кешенді түрде хабардар болуға және Сауалнаманың барлық бөлімдері бойынша жауап беруге дайын болуға тиіс.

6. Көптеген сұрақтардың жауаптарының нұсқалары төменде берілген жауаптардың бірін таңдауды көздейді:

-- = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

- = аздап азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

+ = аздап ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

++ = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/ жеңілдейді (жеңілдеді)

к/б = қолдануға болмайды.

7. Жауап нұсқалары банктің негізгі қызметіне, банк өнімдеріне, жүзеге асырылатын операцияларға және т.б. сәйкес келмеген жағдайда «қолдануға болмайды» нұсқасын пайдаланған жөн.

8. Сауалнаманың жекелеген сұрақтарындағы «Басқалары» опциясы респондентке өз шағын жауабының (жауаптарының) нұсқасын қосуға мүмкіндік береді.

9. Сұрақтарға жауап берген кезде бағаны өткен тоқсанмен салыстыра отырып қойған дұрыс. Болжамдар туралы жауап берген кезде бағаны зерттеліп отырған тоқсанмен салыстыра отырып қойған дұрыс.

10. Сұрақтарға жауап берген кезде респондент Сауалнаманың әрбір сұрағының астындағы Ескертпеде қосымша түсініктемелер енгізе алады.

2. Банктік кредиттеу нарығы

2.1. Корпоративтік сектор

1. Осы шағын бөлімнің сұрақтарына жауапта банктің теңгемен және шетел валютасымен корпоративтік кредиттеу нарығындағы барлық кредиттік қызметін қамтуы тиіс.

2. Сұрақтар қаржылық емес ұйымдар бөлігінде қойылады:

- ірі кәсіпкерлік (қызметкерлерінің саны 250 адамнан астам және (немесе) орташа жылдық кірісі АЕК-тен үш миллион еседен асатын);
- шағын кәсіпкерлік (қызметкерлерінің саны 100 адамнан аспайды және орташа жылдық кірісі АЕК-тен үш жүз еседен аспайды);
- орташа кәсіпкерлік (дара кәсіпкерлер және кәсіпкерлікті жүзеге асыратын, шағын және орта кәсіпкерлік субъектілеріне жатпайтын заңды тұлғалар) ретінде айқындалатын кәсіпкерлік субъектілері бөлігінде қойылады.

Банк сондай-ақ өзінің ірі, шағын және орта кәсіпкерлікті сыныптауышын пайдалана алады. Осы жағдайда, «Корпоративтік сектор» шағын бөлімінің № 1 сұрағының астындағы Ескертпелерде банк пайдаланатын сыныптауышты көрсету қажет.

1. *Қаржылық емес ұйым* – тауар өндіретін және/немесе қаржылық емес қызметтерді ұсынатын ұйым.

2. Кредиттерге деген *сұраныс* бұл қажеттілік қарызға әкелетін-әкелмейтіндігіне қарамастан жеке тұлғалардың қажеттілігі болып табылады. Кредиттерге сұраныстың өзгеруін бағалау банкке соңғы 3 айда кредит алуға келіп түскен оң, сол сияқты теріс шешім қабылданған жаңа және бұрыннан бар клиенттердің өтініштерінің (оның ішінде филиардарға түскен өтінімдер) жалпы санына негізделеді (оның ішінде онлайн тіркелген өтініштер, телефонмен жасалған өтініштер және басқа). Бұл ретте кәсіпорындардың іскерлік белсенділігінің күнтізбелік жылдың қандай да бір кезеңдерінде өзгеруіне негіз болған сұранысқа ықпал ететін маусымдық факторларды болдырмау қажет. Өткен тоқсандардың өзінде бекітілген кредиттік желі шеңберінде кредиттеу жаңа өтінім ретінде ескерілмейді. Банктер тарихи орташа немесе сату мақсаты, беру көлемі, өтінім сомасы және т.б. деген сияқты сілтеме мәндерімен салыстырғанда сұраныстың өзгеруін бағаламауы тиіс.

Кредиттерге сұраныстың өзгеру мәні мына шкалаға сәйкес бағаланады:

-- = егер өтінімдер саны 15%-ға және одан жоғары азайса/азаятын болса, айтарлықтай азайды/азаяды;

- = егер өтінімдер саны 5%-15%-ға азайса/ азаятын болса, аздап азайды/азаяды;

0 = егер өтінімдер саны 5%-ға және одан төмен өзгерсе/өзгертін болса, бұрынғы деңгейде қалды/қалатын болады;

+ = егер өтінімдер саны 5%-15%-ға ұлғайса/ ұлғаятын болса, аздап ұлғайды/ұлғаяды;

++ = егер өтінімдер саны 15%-ға және одан жоғары ұлғайса/ ұлғаятын болса, айтарлықтай ұлғайды/ұлғаяды;

к/б = егер Сіздің банкіңіз қарыз алушылардың белгілі бір санаттарын кредиттемейтін болса, қолдануға болмайды.

3. Қысқа мерзімді қарыздарға сұраныс өтеу мерзімі 12 айдан аспайтын қарыздарға берілетін өтінімдердің саны негізінде бағаланады, ал ұзақ мерзімді қарыздарға сұраныс өтеу мерзімі 12 айдан асатын қарыздарға берілетін өтінімдердің саны негізінде бағаланады.

Кредиттерге сұраныстың өзгеру мәні кредиттердің мерзімділігі және қарыздардың валютасы бойынша мына шкалаға сәйкес бағаланады:

-- = егер өтінімдер саны 15%-ға және одан жоғары азайса/азаятын болса, айтарлықтай азайды/азаяды;

- = егер өтінімдер саны 5%-15%-ға азайса/ азаятын болса,здап азайды/азаяды;

0 = егер өтінімдер саны 5%-ға және одан төмен өзгерсе/өзгертін болса, бұрынғы деңгейде қалды/қалатын болады;

+ = егер өтінімдер саны 5%-15%-ға ұлғайса/ ұлғаятын болса,здап ұлғайды/ұлғаяды;

++ = егер өтінімдер саны 15%-ға және одан жоғары ұлғайса/ ұлғаятын болса, айтарлықтай ұлғайды/ұлғаяды;

к/б = егер Сіздің банкіңіз қарыз алушылардың белгілі бір санаттарын кредиттемейтін болса, қолдануға болмайды.

4. Сұранысқа ықпал ететін факторлар.

А. Объектілер және кредиттеу мақсаттары бойынша қаржыландыру. Осы тармақ түсіндірмені талап етпейді.

Б. Кредиттеу талаптарының өзгеруі.

- Кредиттеу мерзімдерінің өзгеруі – кредитті өтеу мерзімінің ұзаруы немесе қысқаруы.

- Пайыздық мөлшерлеменің өзгеруі – сыйақы мөлшерлеменің ұлғаюы немесе қысқаруы.

- Кредиттеудің басқа да талаптарының өзгеруі – кредиттеу мерзімін, пайыздық мөлшерлемені және комиссияларды қоспағанда кредиттеу талаптарын жеңілдету немесе қатандату.

В. Маркетингтік акциялар және жарнама науқандарын өткізу. Маркетингтік акциялар мен жарнама науқандарының сұранысқа ықпалы.

Г. Басқасы. Сұрақта аталмаған сұранысқа ықпал ететін өзге факторлар.

Факторлардың әсер ету мәнін мына шкалаға сәйкес бағалау қажет:

1 = егер өтінімдер санының 15%-ға және одан жоғары азаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың төмендеуіне айтарлықтай әсер етті;

2 = егер өтінімдер санының 5%-15%-ға азаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың төмендеуіне кейбір жағдайда әсер етті;

3 = егер өтінімдер санының 5%-ға және одан төмен өзгеруі қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұранысқа әсер еткен жоқ;

4 = егер өтінімдер санының 5%-15%-ға ұлғаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың ұлғаюына кейбір жағдайда әсер етті;

5 = егер өтінімдер санының 15%-ға және одан жоғары ұлғаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың ұлғаюына айтарлықтай әсер етті.

Бірнеше факторлар бір уақытта сұранысқа қарама-қарсы әсер етуі мүмкін. Яғни, бір факторлар сұранысқа оң әсер етеді, ал басқалары теріс әсер етеді. Сұраныстағы соңғы өзгеріс сол факторлардың қайсысы басым болатындығына байланысты болады. Респондент сұраққа жауап беру кезінде ұқсас қарама-қарсы салдарды көрсетуі қажет.

5. Банктің кредиттеуге *дайындығы* сұраныстың, кредит тәуекелінің, нарықтық үлестің, сегмент табыстылығының, қорландыру құнының қалыптасқан деңгейі және басқа факторлар кезінде банктің кредиттеуге ниетінің болуына жатады. Жауап беру кезінде банктің қорландыру және өтімділік бойынша мүмкіндігін ескере отырып, банктің кредиттеуге дайындығы мен банктік кредиттеу талаптарының тәуелсіздігі қағидатын ескеру қажет.

Банктер кредиттеуге дайындығы туралы сұраққа төмендегілерді пайдалана отырып жауап беруі қажет:

-- = егер дайындығы қарыз алушылардың кең ауқымы үшін төмендесе/төмендейтін болса, айтарлықтай азайды/азаятын болады;

- = егер дайындығы қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін төмендесе/төмендейтін болса, аздап азайды/азаятын болады;

+ = егер дайындығы қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін ұлғайса/ұлғаятын болса, аздап ұлғайды/ұлғаятын болады;

++ = егер дайындығы қарыз алушылардың ауқымды тобы үшін ұлғайса/ұлғаятын болса, айтарлықтай ұлғайды/ұлғаятын болады;

к/б = егер Сіздің банкіңіз қарыз алушылардың белгілі бір санаттарын кредиттеуді жүргізбесе, қолдануға болмайды.

6. *Кредиттеу талаптары*. Кредиттеу талаптары туралы сұраққа өткен тоқсанмен салыстырғанда есепті тоқсан соңында кредиттеу талаптарының жалпы өзгеруінің бағасын (қарыз алушыларды іріктеу рәсімдерін) көрсеткен дұрыс:

- = егер қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың кең ауқымды көлемі үшін қатаңдатылса/қатаңдатылатын болса, айтарлықтай қатаңдатылды/қатаңдатылады;

- = егер қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін қатаңдатылса/ қатаңдатылатын болса, аз ғана қатаңдатылды/қатаңдатылады;

0 = қарыз алушыларды іріктеу рәсімі өзгермесе/өзгермейтін болса бұрынғы деңгейде қалды/қалады;

+ = қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін жеңілдетілсе/жеңілдетілетін болса, аз ғана жеңілдеді/жеңілдейді;

++ = қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың кең ауқымды көлемі үшін жеңілдетілсе/жеңілдетілетін болса, айтарлықтай жеңілдеді/жеңілдейді;

к/болмайды = егер Сіздің банк қарыз алушылардың белгілі бір санаттарын кредиттемесе қолданылмайды.

7. *Банктік кредиттеу талаптарына ықпал ететін факторлар*.

А. Қорландыру ресурстары мен капитал

- Өтімділік көрсеткіштерінің өзгеруі (оның ішінде банктің активтері мен міндеттемелерін басқару саясатындағы өзгеріс). Банктік активтерді басқару саясатының басымдылығының кез келген өзгеруі (оның ішінде активтердің түрлеріне, олар бойынша тәуекел деңгейіне, мерзімділігіне жататын), сондай-ақ активтер құрылымының өзгеруіне әкелетін міндеттемелерді қалыптастыру саясатының басымдылығының өзгеруі (мерзімділігін, валюталық құрылымын және өзге де міндеттемелердің сипаттамаларын өзгерту салдарынан).

Б. Бәсекелестік

- Басқа банктердің тарапынан бәсекелестік. Банктің кредиттік әрекетін әзірлеген кезде Сіздің банк үшін маңызды болып табылатын банктердің кредиттер мен қарыздар ұсыну талаптарын өзгерту.

- Банктік емес мекемелер тарапынан бәсекелестік. Микроқаржы ұйымдарының кредиттер мен қарыздар ұсыну талаптарының және банктің кредиттік әрекетін әзірлеген кезде Сіздің банк үшін маңызды болып табылатын т.б. өзгерістері.

- Қор нарығы тарапынан бәсекелестік. Банктің кредиттік әрекетін әзірлеген кезде Сіздің банк үшін маңызды болып табылатын қор нарығындағы талаптардың өзгерістері.

В. Тәуекелді қабылдау

- Экономикалық даму үрдісі өзгерістерін күту. ІЖӨ өсуі, айырбастау бағамының серпіні, ЖЖМ бағасы, халықтың кірісі, жұмыспен қамтылу, инфляция және кредиттеу талаптарын әзірлеген кезде Сіздің банк үшін маңызды болып табылатын басқа да экономикалық факторлар туралы болжамды күтулер.

- Экономиканың қандай да бір саласындағы тәуекел аясының өзгеруі. Кез келген салалық оқиғалардың (мысалы, энергетикалық сектордағы оқиғалар) нақты бір тәуекелге/белгілі бір секторды кредиттеудің пайдасына әсер етуі.

- Кепілді қамтамасыз ету тәуекеліне кепілдің құнсыздану тәуекелі (шарттың қолданылу мерзімі ішінде кепіл мәнінің нарықтық құнының ықтимал өзгеруіне байланысты), құқықтық тәуекел (жосықсыз кепіл берушілер заңнаманы ықтимал бұзуына және басқаға байланысты), қамтамасыз етудің өтімсіздік тәуекелі (кепіл затын нарықта негізделген құн бойынша сатуға мүмкіндіктің болмауы, сондай-ақ шарттың қолданылу мерзімі ішінде кепіл заты өз өтімділігін ықтимал жоғалту), кепіл мәнін дұрыс бағаламау тәуекелі (кепіл мәні туралы ақпараттың жеткіліксіз, баға қоятын қызметкерлердің біліктілігі төмен болуы не қызметкерлер лауазымдық қылмыс жасаған кезде).

- Ірі қарыз алушылардың қаржылық жағдайының өзгеруі. Қаржылық емес сектордағы қарыз алушы кәсіпорындардың, сондай-ақ жаңа кредиттер бойынша әлеуетті қарыз алушылардың қаржылық жағдайының өзгеруі немесе олардың төлем қабілетіне ықпал ететін қызметінің болашағы.

- Заң актілеріндегі және/немесе ҚР ҰБ және басқа мемлекеттік органдардың талаптарындағы және/немесе реттеу іс-әрекеттеріндегі өзгерістер. Банктің кредиттік әрекетін өзгертуге ықпал еткен заңнама, нормативтік-құқықтық актілер қабылдау және ҚР ҰБ және басқа мемлекеттік органдардың кез келген басқа іс-әрекеттері. ҚР ҰБ банктерді қайта қаржыландыру және банктердің қаражатын тарту бойынша операциялардың баға (мөлшерлеме) және бағалық емес талаптарының (мерзімдері, мәмілелердің ең төменгі

көлемдері, құнсыздануға қойылатын талаптар және т.б.) өзгеруі, осы операциялар көлемінің лимиттері (мөлшерлеме).

2.2. Жеке тұлғалар

1. Осы шағын бөлімнің сұрақтарына жауаптар банктің теңгемен және шетел валютасымен жеке тұлғаларды кредиттеу нарығындағы бүкіл кредиттік қызметін қамтуы тиіс.

2. Кредиттерге деген *сұраныс* бұл қажеттілік қарызға әкелетін-әкелмейтіндігіне қарамастан жеке тұлғалардың қажеттілігі болып табылады. Кредиттерге сұраныстың өзгеруін бағалау банкке соңғы 3 айда кредит алуға келіп түскен оң, сол сияқты теріс шешім қабылданған жаңа және бұрыннан бар клиенттердің өтініштерінің (оның ішінде филиалдарға түскен өтінімдер) жалпы санына негізделеді (оның ішінде онлайн тіркелген өтініштер, телефонмен жасалған өтініштер және басқа). Бұл ретте кәсіпорындардың іскерлік белсенділігінің күнтізбелік жылдың қандай да бір кезеңдерінде өзгеруіне негіз болған сұранысқа ықпал ететін маусымдық факторларды болдырмау қажет. Өткен тоқсандардың өзінде бекітілген кредиттік желі шеңберінде кредиттеу жаңа өтінім ретінде ескерілмейді. Банктер тарихи орташа немесе сату мақсаты, беру көлемі, өтінім сомасы және т.б. деген сияқты сілтеме мәндерімен салыстырғанда сұраныстың өзгеруін бағаламауы тиіс.

Кредиттерге сұраныстың өзгеру мәнділігі мына шкалаға сәйкес бағаланады:

-- = егер өтінімдер саны 15%-ға және одан жоғары азайса/азаятын болса, айтарлықтай азайды/азаяды;

- = егер өтінімдер саны 5%-15%-ға азайса/ азаятын болса,здап азайды/азаяды;

0 = егер өтінімдер саны 5%-ға және одан төмен өзгерсе/өзгеретін болса, бұрынғы деңгейде қалды/қалатын болады;

+ = егер өтінімдер саны 5%-15%-ға ұлғайса/ ұлғаятын болса,здап ұлғайды/ұлғаяды;

++ = егер өтінімдер саны 15%-ға және одан жоғары ұлғайса/ ұлғаятын болса, айтарлықтай ұлғайды/ұлғаяды;

к/б = егер Сіздің банкіңіз қарыз алушылардың белгілі бір санаттарын кредиттемейтін болса, қолдануға болмайды.

3. *Сұранысқа ықпал ететін факторлар.*

А. Кредиттеудегі қажеттілік. Осы тармақ түсіндірмені талап етпейді.

Б. Кредиттеу талаптарының өзгеруі.

- Кредиттеу мерзімдерінің өзгеруі – кредитті өтеу мерзімінің ұзаруы немесе қысқаруы.

- Пайыздық мөлшерлеменің өзгеруі – сыйақы мөлшерлеменің ұлғаюы немесе қысқаруы.

- Комиссиялардың өзгеруі – комиссияның сыйақы мөлшерлемесіне байланысты емес ұлғаюы немесе қысқаруы.

- Кредиттеудің басқа да талаптарының өзгеруі – кредиттеу мерзімін, пайыздық мөлшерлемені және комиссияларды қоспағанда кредиттеу талаптарын жеңілдету немесе қатаңдату.

В. Маркетингтік акциялар және жарнама науқандарын өткізу. Маркетингтік акциялар мен жарнама науқандарының сұранысқа ықпалы.

Г. Мемлекеттік тұрғын үй құрылысын қолдау бағдарламалары. Мемлекеттік қолдаудың сұранысқа әсері.

Д. Басқасы. Сұрақта аталмаған, сұранысқа әсер ететін өзге факторлар.

Факторлардың әсер ету мәнін мына шкалаға сәйкес бағалау қажет:

1 = егер өтінімдер санының 15%-ға және одан жоғары азаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың төмендеуіне айтарлықтай әсер етті;

2 = егер өтінімдер санының 5%-15%-ға азаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың төмендеуіне кейбір жағдайда әсер етті;

3 = егер өтінімдер санының 5%-ға және одан төмен өзгеруі қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұранысқа әсер еткен жоқ;

4 = егер өтінімдер санының 5%-15%-ға ұлғаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың ұлғаюына кейбір жағдайда әсер етті;

5 = егер өтінімдер санының 15%-ға және одан жоғары ұлғаюы қарастырылып отырған фактормен түсіндірілсе, сұраныстың ұлғаюына айтарлықтай әсер етті.

Бірнеше факторлар бір уақытта сұранысқа қарама-қарсы әсер етуі мүмкін. Яғни, бір факторлар сұранысқа оң әсер етеді, ал басқалары теріс әсер етеді. Сұраныстағы соңғы өзгеріс сол факторлардың қайсысы басым болатындығына байланысты болады. Респондент сұраққа жауап беру кезінде ұқсас қарама-қарсы салдарды көрсетуі қажет.

4. Банктің кредиттеуге дайындығы сұраныстың, кредит тәуекелінің, нарықтық үлестің, сегмент табыстылығының, қорландыру құнының қалыптасқан деңгейі және басқа факторлар кезінде банктің кредиттеуге ниетінің болуына жатады. Жауап беру кезінде банктің қорландыру және өтімділік бойынша мүмкіндігін ескере отырып, банктің кредиттеуге дайындығы мен банктік кредиттеу талаптарының тәуелсіздігі қағидатын ескеру қажет.

Банктер кредиттеуге дайындығы туралы сұраққа төмендегілерді пайдалана отырып жауап беруі қажет:

-- = егер дайындығы қарыз алушылардың кең ауқымы үшін төмендесе/төмендейтін болса, айтарлықтай азайды/азаятын болады;

- = егер дайындығы қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін төмендесе/төмендейтін болса, аздап азайды/азаятын болады;

+ = егер дайындығы қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін ұлғайса/ұлғаятын болса, аздап ұлғайды/ұлғаятын болады;

++ = егер дайындығы қарыз алушылардың ауқымды тобы үшін ұлғайса/ұлғаятын болса, айтарлықтай ұлғайды/ұлғаятын болады;

к/б = егер Сіздің банкіңіз қарыз алушылардың белгілі бір санаттарын кредиттеуді жүргізбесе, қолдануға болмайды.

Мысалы, егер банктің кредиттеуге дайындығы осы банкте еңбекақы картасы бар клиенттер үшін ғана ұлғайса, онда банкке «аздап ұлғайды» деп атап өткен жөн, себебі осы клиенттер қарыз алушылардың жекелеген тобына кіреді.

5. *Кредиттеу талаптары.* Кредиттеу талаптары. Кредиттеу талаптары туралы сұраққа өткен тоқсанмен салыстырғанда есепті тоқсан соңында кредиттеу талаптарының жалпы өзгеруінің бағасын (қарыз алушыларды іріктеу рәсімдерін) көрсеткен дұрыс:

- = егер қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың кең ауқымды көлемі үшін қатаңдатылса/қатаңдатылатын болса, айтарлықтай қатаңдатылды/қатаңдатылады;

- = егер қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін қатаңдатылса/ қатаңдатылатын болса, аз ғана қатаңдатылды/қатаңдатылады;

0 = қарыз алушыларды іріктеу рәсімі өзгермесе/өзгермейтін болса бұрынғы деңгейде қалды/қалады;

+ = қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың жекелеген топтары үшін жеңілдетілсе/жеңілдетілетін болса, аз ғана жеңілдеді/жеңілдейді;

++ = қарыз алушыларды іріктеу рәсімі қарыз алушылардың кең ауқымды көлемі үшін жеңілдетілсе/жеңілдетілетін болса, айтарлықтай жеңілдеді/жеңілдейді;

к/болмайды = егер Сіздің банк қарыз алушылардың белгілі бір санаттарын кредиттемесе қолданылмайды.

6. *Кредиттік скоринг.* Кредиттік скоринг туралы мәселе қарыз алушыларды іріктеу процесінің қатаңдауын/жақсаруын анықтауға бағытталды. Қарыз алушыларды іріктеу скоринг моделінің көрсеткіштерінде шекті мәндер өзгеруінен, қазіргі кездегі көрсеткіштерге белгіленген өлшемдер өзгерістерінен немесе қолданып жүрген көрсеткіштер өзгеруінен қатаңдауы/жақсаруы мүмкін.

Кредиттік скорингтің шекті мәнінің өзгеру маңыздылығын мынадай шкала бойынша бағалау қажет:

-- = егер кредиттік скорингтің шекті мәні 15%-ға және одан да көп ұлғайса, айтарлықтай қатаңдатылды;

- = егер кредиттік скорингтің шекті мәні 5 % - 15%-ға ұлғайса, аздап қатаңдатылды;

0 = егер кредиттік скорингтің шекті мәні 5% және одан да аз өзгерсе, бұрынғы деңгейде қалды;

+ = егер кредиттік скорингтің шекті мәні 5%-15%-ға төмендесе, аздап жұмсарды;

++ = егер кредиттік скорингтің шекті мәні 15%-ға және одан да көп төмендесе, айтарлықтай жұмсарды;

к/б = егер Сіздің банк кредиттік скоринг жүйесін қолданбаса немесе кредиттің көрсетілген түрін ұсынбаса, қолдануға болмайды.

2.3. Ашық сұрақтар

1. *Келін түскен кредиттік өтінімдерде* жаңа және қазіргі кездегі клиенттердің кредитті алуға барлық тіркелген өтінімдері, оның ішінде онлайн-өтінімдері, телефон арқылы өтініштері, кредиттік желіні ашуға өтініштері және оң да, теріс те шешім қабылданған соңғы 3 айдағы өтініштер қамтылады. Өткен тоқсандарда бекітілген кредиттік желі шегіндегі кредиттік өтінім жаңа өтінім ретінде есепке алынбайды.

2. *Келіп түскен өтінімдер қарызының орташа сомасы* – барлық келіп түскен өтінімдер қарызының орташа арифметикалық сомасы. Егер банкке өтінімдердің *n*-дік саны келіп түссе және егер әр өтінім бойынша x_1, \dots, x_n қарыз сомасы, онда келіп түскен қарыздар кредитінің орташа сомасы $= \frac{\sum_1^n x_i}{n}$.

II. Қазақстанның қаржы секторының өзекті үрдістеріне арналған қосымша сұрақтар

1. Осы бөлім арнайы қосымша сұрақтар үшін арналған.

ҚР ҰБ жауапты орындаушысының байланыс деректері:
тел.: 3-302-568
e-mail: zhansaya.kantaeva@nationalbank.kz

1-қосымша

Сұхбатқа қатысушы ЕДБ өкілдерінің тізімі:

№	Банк	Т.А.Ә. (толық)	Бөлімше және лауазымы	Байланыс деректері (телефон, e-mail)	Резиденттігі
1					
2					
3					

